

Dvije knjige o jednom pitanju: etika znanstvenog publiciranja

Ivana Hebrang Grgić, ur.

Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti

Zagreb: Školska knjiga, 2015; 280 str.; Literatura; Životopisi autora.

Ivana Hebrang Grgić

Časopisi i znanstvena komunikacija

Zagreb: Naklada Ljevak, 2016; 382 str.; Literatura; Kazalo imena i pojmova; Popis kratica; Popis priloga s izvorima; Životopis.

Postoje u stvaralačkom rasponu svakog uspješnog znanstvenika ili pisca razdoblja osobitog proboja, koja pravodobno pogađaju specifičnu, idealnu nišu pažnje i ukusa senzibilizirane publike. To se dogodilo s dvjema knjigama Ivane Hebrang Grgić (r. 1974.), docentice pri Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, formalnom edukacijom filozofkinje i bibliotekarke i vrlo aktivne autorice te članice nekoliko uredništava i svih važnih stručnih društava. „Niša“ koju je svojim bavljenjem obogatila Ivana Hebrang Grgić zapravo i nije tako uska kao što se čini i obuhvaća dva isprepletana problema: nedovoljno poznavanje pravilnosti sustava znanstvenog komuniciranja – što rezultira slabom produktivnošću hrvatskih autora te nepoznavanje ili ignoriranje načela znanstvene čestitosti – što rezultira plagiranjem i drugim oblicima etičkih prekršaja.

„Starija“ od ovih knjiga, *Hrvatski znanstveni časopisi*, sadrži 15 priloga 23 autora. Osim uvodnika urednice tu su, među ostalima, i „Znanstveni časopisi u Hrvatskoj: teška pitanja na koja nije teško odgovoriti“ Ane i Matka Marušića;

„Bibliometrijski pokazatelji za procjenu kvalitete znanstvenih časopisa“ Bojana Macana i Jelke Petrak; „(R)evolucija znanstvenih časopisa“ Jadranke Stojanovski; „Financiranje objavljivanja znanstvenih časopisa“ Vladimira Mrše, Ive Grabarić Andonovski i Zrinke Pongrac Habdija; „Uređivanje znanstvenih časopisa u online-sustavima za organizaciju uredničkih procesa“ Franje Pehara i Zorana Velagića; „Autorskopравни aspekt izdavanja časopisa“ Igora Glihe; „Znanstvenoistraživačka čestitost u objavljivanju znanstvenih časopisa“ Ksenije Baždarić; te „Informacijska pismenost kao oslonac znanstvene komunikacije: argumentacijski i primijenjeni okvir“ Sonje Špiranec. U posljednjoj su skupini članci koji tretiraju „posebnosti znanstvenih područja“, prvenstveno biotehničkog, prirodnog i društvenog, članak Sonje Ham o ulozi časopisa *Jezik* i drugi. Dodatak nudi i „Hrvatsku deklaraciju o otvorenom pristupu“. Raznolikost tema i autora rezultira očekivanom raznolikošću i u porukama: od poznatog „časopisnog darvinizma“¹ Marušićevih, s prognozama da doskora više neće biti tiskanih časopisa, da će izdavanje časopisa plaćati autori i sl., do zalaganja za uravnoteživanje kvantitativnih i kvalitativnih parametara vrednovanja (društveno-humanističkih) časopisa u radu Vanje Borša, ili pozivanjem na poseban status nekih časopisa za nacionalnu kulturu, u članku Sande Ham. Za odlučivatelje u sustavu znanosti najkorisniji je svakako prilog Vladimira Mrše i suradnika, koji objašnjava i brani (tada još) nove kriterije sufinansiranja znanstvenih časopisa u Republici Hrvatskoj (u međuvremenu će kriteriji, kao i sastav Povjerenstva za znanstvenoizdavačku djelatnost pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, biti nekoliko puta mijenjani – posljednja izmjena upravo čeka potpis ministra), ali i egzaktnom analizom dolazi do zaključka da je postojeća praksa državnog subvencioniranja izdavanja znanstvenih časopisa u nas dobra, budući da ne samo da upravlja izvrsnošću, nego je, unatoč sve skromnijem izdvajanju države, i doseže razmjerno velikim brojem kvalitetnih časopisa.

Knjiga *Časopisi i znanstvena komunikacija*, pak, gdje se Ivana Hebrang Grgić pojavljuje kao jedina autorica, pisana je s ambicijom da posluži kao udžbenik prvenstveno studentima nekoliko smjerova i programa pri Filozofskom fakultetu. I poglavlja su nanizana kao nastavno štivo: „Počeci moderne znanstvene komunikacije“, „Sudionici procesa znanstvene komunikacije“, „Struktura znanstvenih časopisa i članaka“, „Kontrola kvalitete znanstvenih radova“, „Načini citiranja u znanstvenim radovima“, „Identifikacijske oznake“, „Trošak objavljivanja i modeli financiranja znanstvenih časopisa“, „Znanstvena čestitost pri objavljivanju znanstvenih radova“, „Otvoreni pristup znanstvenim informacijama“ te „Neobičnosti u znanstvenoj komunikaciji“. Svako poglavlje završava svojevrsnim sažetkom nazvanim „Ukratko“, s nanizanim glavnim definicijama ili činjenicama. Čini se kao da je zbornik iz 2015. autorici

1 Cf. Amir Muzur, „*Medicina fluminensis* u vrtlogu časopisnog darvinizma“, *Medicina fluminensis* 50, br. 4 (2014): 433-438.

poslužio kao „sirovina“ za osustavljenje te didaktičko i stilsko uravnoteženje primjerenije studentima i općenito nastavi.

Osim vrlo korisnih elemenata uvoda u knjižničarstvo i metodologiju znanstvenog publiciranja, osobito se aktualnim i vrijednim čine dva bloka posvećena znanstvenoj čestitosti. Dakako, kao i u zborniku *Hrvatski znanstveni časopisi* (gdje članak o tome potpisuje K. Baždarić s Medicinskog fakulteta u Rijeci), najveća pažnja posvećena je pritom plagiranju (od lat. *plagium* = otimanje; neodoljivo na više razina podsjeća na engleski naziv za kugu, *plague*, koji, međutim, potječe od lat. *plaga* = udarac). Koliko je plagiranje uzelo maha – na Istoku i na Zapadu – pokazuje činjenica da je bilo uzrokom ozbiljnih afera odnosno ostavki mađarskog predsjednika republike, rumunjskog premijera i dvoje ministara, dvoje saveznih ministara Njemačke, a u Hrvatskoj jednog gradonačelnika/predsjedničkog kandidata, jednog ravnatelja kliničkog bolničkog centra i jednog zamjenika predsjednika velike stranke.² Jasno je da računalni programi koji otkrivaju plagiranje, uza svu preciznost i širenje baze s kojom vrše usporedbu sadržaja, ne mogu otkloniti izvore neetičnog postupanja.

Naposljetku, recimo još i da su obje knjige vrhunski atraktivno dizajnirane, od korica i formata do unutarnjih stranica, što služi na čast iskusnim hrvatskim izdavačkim kućama – *Školskoj knjizi* i *Nakladi Ljevak*. Koliko će sadržaj knjiga, pak, pomoći onima kojima je namijenjen – studentima i znanstvenicima – to je drugo pitanje. No sada svakako više nitko od njih neće moći reći da mu pravila nisu bila jasno prezentirana.

Amir Muzur

---

2 Vidi više u: Amir Muzur i Iva Rinčić, „Plagijat, politika, znanost, sport: pokušaji forsiranih (?) paralela?“, *Jabr – European Journal of Bioethics* 6, br. 12 (2015): 375-382.